ויפצר בם מאד א"ר אלעזר [א]מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כתיב [2]ואקחה פת לחם וכתיב [3]ואל הבקר רץ אברהם אמר רבי אלעזר [ב]מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים מנלן מעפרון מעיקרא כתיב [4]ארץ ארבע מאות שקל כסף ולבסוף כתיב [5]וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר דלא שקל מיניה אלא [ג]קנטרי דאיכא דוכתא דקרו ליה לתיקלא קנטירא כתיב [6]קמח וכתיב סלת א"ר יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש כתיב [6]לושי ועשי עוגות וכתיב [7]ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמייהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה [8]ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו [ד]והאמר שמואל [א]אין שואלין בשלום אשה כלל [ב]על ידי בעלה שאני [9]אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב חסדא אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו כתיב [9]ואדוני זקן וכתיב [10]ואני זקנתי דלא מותיב הקב"ה כדקאמרה איהי תנא דבי רבי ישמעאל [ה]גדול שלום שאפי' הקב"ה שינה בו שנאמר [9]ותצחק שרה בקרבה וגו' [9]ואדוני זקן וכתיב [10]ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי [11]ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולן ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו [12]אברהם הוליד את יצחק עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר [13]ואברהם זקן בא בימים עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר [14]ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר [15]ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן שלשה חלאין חלה אלישע אחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שמת בו שנאמר [15]ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה וי"ו כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא [ט]דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים משמנין ביניהם:

מתני' ואלו אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע

בשעה

קנטרי. משקל גדול שקורין צנטינ"ר מאה מנה: **עובר לסוחר.** מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר תיקלא: **סולת.** עדיף מקמח: **מכאן שהאשה עיניה צרה באורחין.** היא אמרה קמח והוא סולת: **פירסה נדה.** חזר להיות לה אורח כנשים: **כדי לחבבה על בעלה.** להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה שאינה נראית וצריך לשאול אחריה: **על איו שבאליו** (נקוד). איו שלו נקוד והלמ"ד אינה נקודה: **לימדה תורה וכו'.** והייתו נקודת איו דלא היו צריכין לשאול דיודעין היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודרוש מינה דרך ארץ: **באכסניא.** אשת אושפיזא: **על ידי בעלה.** לא שישאל לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום הגברת: **קמטין.** פרונצ"ש: **היא אמרה ואדוני זקן.** אמר לו הקב"ה שהיא אמרה ואני זקנתי: **אסופי.** ילד מן השוק ולא נודע של מי והמוצאו אוספו אל הבית: **בעא רחמי.** כדי שיכירו בינו ובין בנו: **בעא רחמי והוה חולשא.** שיחלה אדם לפני מותו ויצוה לביתו: **ואתפח.** ונתרפא: **חליו אשר ימות בו.** מכלל דחלה עוד שלא מת בו: **כי מורדיא דלברות.** (א) שם הנהר. מורדיא עץ שרב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים ובלע"ז גוביריינ"ל: **ואמר לו.** בעל הבית הרי שכרך עלי כאחד מפועלי העיר: **משמנין ביניהן.** [א] לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה בינונית: **מתני' ואלו.** פועלין: **אוכלין.** ממה שעוסקין בו: **גמר מלאכה.** כשתולשין אותו: **עד שלא נגמרה מלאכתו.** למעשר ואם בר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה. וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ' מקראי:

בשעה

למה נקוד על איו שבאליו. בבראשית רבה איו נקוד למ"ד אינו נקוד א"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי עזריה כשם שאמרו לו לאברהם איה שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"נ הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה ששאלו עליה (כ): **על ידי בעלה.** הייתו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש נ"ע קלא): **פת קטנית** תנן. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת הנאכלת עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וכ"מ לאדם שאמר ליתן לפועליו פת קטנית שצריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאיירי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג: **במחובר** בשעת גמר מלאכה. פי' שאין צריכין עוד לקרקע כגון הקוצר והבוצר יצא המנכש והעודר ומפיק ליה בגמרא מואל כליך לא תתן בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית ובתלוש קודם גמר מלאכה היינו גמר מלאכה למעשר ובגמרא מפיק ליה מדיש:

אימא

עין משפט
נר מצוה

י א ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף ו וכפי' התוס':

יא ג מיי' פ"ט מהלכות שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלא סעיף ב:

יב ד מיי' פי"ב שם הל' א סמג עשין צ טוש"ע ח"מ סי' שלז סעי' ב:

◆

תורה אור השלם

1 ויפצר בם מאד ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו: בראשית יט ג

2 ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת: בראשית יח ה

3 ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו: בראשית יח ז

4 ארני שמעני ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני ובינך מה הוא ואת מתך קבר: בראשית כג טו

5 וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרן את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר: בראשית כג טז

6 וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות: בראשית יח ו

7 ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו: בראשית יח ח

8 ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל: בראשית יח ט

9 ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן: בראשית יח יב

10 ויאמר יי אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי: בראשית יח יג

11 ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כי ילדתי בן לזקניו: בראשית כא ז

12 ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק: בראשית כה יט

13 ואברהם זקן בא בימים ויהוה ברך את אברהם בכל: בראשית כד א

14 ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים: בראשית מח א

15 ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו וירד אליו יואש מלך ישראל ויבך על פניו ויאמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו: מלכים ב יג יד

מסורת הש"ס

א) [פסחים פו:], ב) [נדרים כא:], ג) בכורות ה., ד) קדושין ע., ה) יבמות סה: סוף תוס' ד"ה, ו) סנהדרין קז., ז) [סוטה מז. סנהדרין קז:], ח) מגילה טז., ט) [צ"ל דתניא], י) [לקמן נג.], כ) [עי' אדר"נ פרק ל"ד].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי מורדיא דלברות שם הנהר:

◆

גליון הש"ס

גמ' עד יעקב לא הוה חולשא. עיין כ"ב דף ט"ז ע"ב תוס' ד"ה שכל. ועיין רש"י בחומש בראשית (כ"ח) בפסוק ואת הילד רשלמה ובחזקוני שם:

◆

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה משמנין ביניהן לא בפחות כו'. נ"ב ורמב"ם מפרש שמשמנין היתר שבשכירות והפחות ונותן החצי וכן פי' בב"ב ק"ז ע"א:

◆

לעזי רש"י

צנטינ"ר [צינטינ"יר].
משקל של מאה יחידות.
פרונצ"ש [פרונצי"ש].
קפלי בגדים.
גוביריינ"ל [גובירני"יל].
הגה הספינה.

◆

מוסף רש"י

מכאן שמסרבין לקטן. מלקבל דבריו עד שיפציר בו, ואין מסרבין לגדול. שכן במלאכים שאמרו לאברהם כן תעשה, ולא סירבו בו, וללוט אמרו כי ברחוב נלין עד ויפצר בם מאד (פסחים פו:). עובר לסוחר. שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים (בכורות ה.). קנטרי. מאה סלעים בכל שקל (שם). פירסה נדה. שחזר לה אורח נשים באותו היום ונטמאת העיסה (בראשית יח ח): לפיכך ויקח חמאה וחלב ובן הבקר, אבל לא העוגות שלשתה היא בטומאה (ר"ה יא.). שישאל אדם באכסניא שלו. לאיש על האשה ולאשה על האיש (בראשית יח ט). אין שואלין בשלום אשה כלל. שמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה על ידי שלוחם ויבואו לידי חיבה (קדושין ע.). ואדוני זקן. שהרי אמרה לשון בזוי וכשגלה הקב"ה הדבר לאברהם כתיב למה זה צחקה שרה וגו' ואני זקנתי, ושינה הדבר מפני השלום (יבמות סה:). בעא רחמי והוה חולשא. כדי שיהא פנאי לבניו לבא כל אחד ואחד ממקומו להיות עליו בשעת מיתה, שכיון שחולה שנפל למטה יודעין שימות ומתקלקלין וכלין (סנהדרין קז:). ואחד שגירה דובין בתינוקות. כגון שגירה דובים בתינוקות (סוטה מז.). חלה את חליו אשר ימות בו. חלה חד, את חליו תרי, וחד אשר ימות בו (שם).